

Põhiõigused küberturvalisuse riskianalüüsis

Liiri Oja, PhD
Vanemnõunik
Õiguskantsleri Kantselei

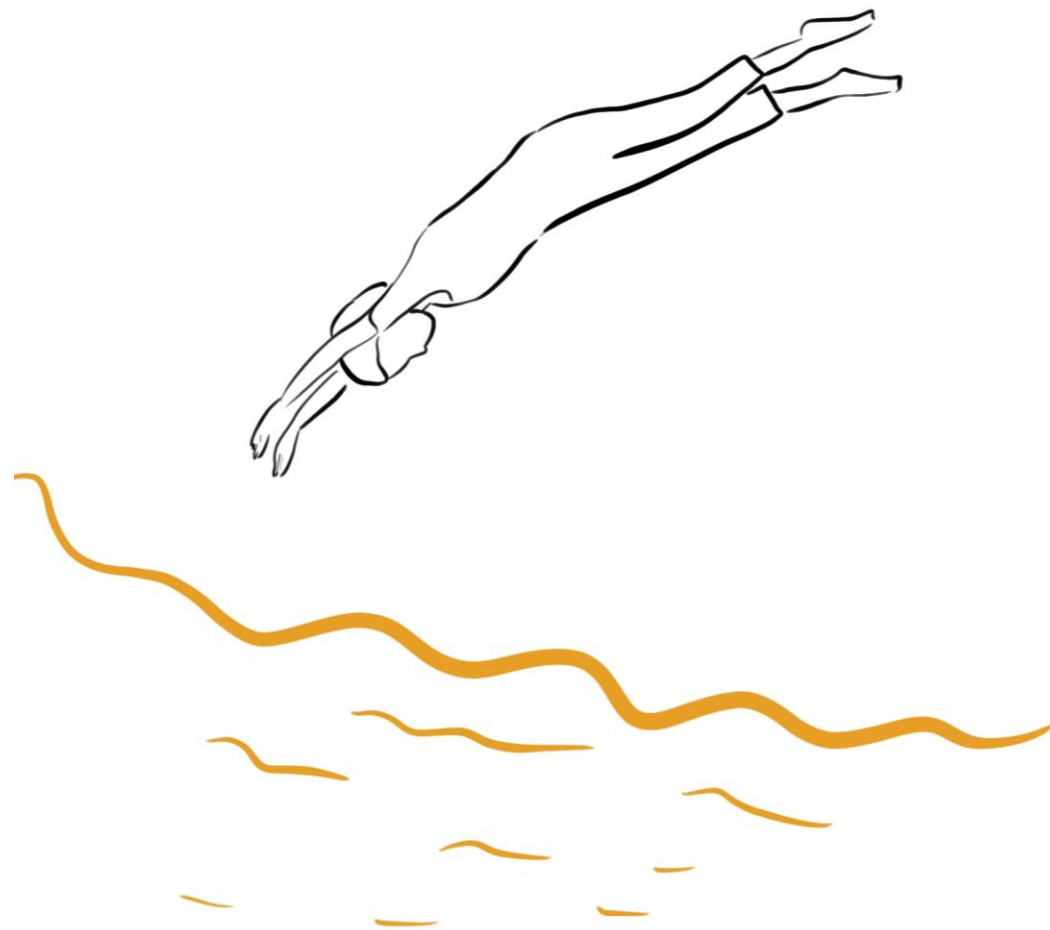
Miks on vaja küberturvalisuse riskianalüüsis põhiõiguste skaalat?

- Põhiõiguste jurist mõtleb kogu aeg, kuidas riigi tegevus, tegevusetus, otsus mõjutab inimest.
Inimesed ise ei räägigi põhiõiguste keelt, vaid räägivad mingist kogemusest, murest. „*Mu kodulinn ei paku mu lapsele lasteaiakohta, kraanist tulev vesi pole joodav, ma ei saa oma ratastooliga sisse perearsti kliinikusse, ülikooli loenguruumi või valimisjaoskonda.*“
- Küberturvalisuse maailmas nt infotehnoloogia spetsialistid, arendajad, süsteemiadministraatorid jne ei pruugi näha alati, et küberturvalisuse küsimustel on põhiõiguste kaitse dimensioon.
 - Põhiõiguste analüüs võib tunduda esialgu ebakonkreetne, abstraktne, liiga filosoofiline, isegi „müstiline“.
 - Aga konkreetne skaala aitab sellest tundest üle. „*Minu töö on põhiõigustele mõju, seega on mul ka vastutus.*“
 - Analoogne tervishoiutöötajate, arhitektide, disaineritega.

- Ja vastupidi ka: nt tehisintellektisüsteemide soetamisel, pilvteenuste kasutamisel näevad (riigiõiguse) juristid, et need otsused on põhiõiguste kaitse küsimused.

Analoogsed riskihindamise skaalad (olud inspiratsiooniks)

- [Assessing High-risk Artificial Intelligence: Fundamental Rights Risks | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- [A guide to Fundamental Rights Impact Assessments under the EU Artificial Intelligence \(AI\) Act | The Danish Institute for Human Rights](#)
- [Human Rights Impact of AI Assessment Toolkit | United Nations Development Programme](#)
- <https://airisk.mit.edu/ai-incident-tracker/harm-taxonomy>

Oht põhiõiguste rikkumiseks

Mõju toime/tase

5 - katastroofiline sündmus, pöördumatute tagajärgedega	Põhiõiguste rasked rikkumised Rikutakse absoluutseid ehk nullreservatsiooniga põhiõigusi. Haavatavasse rühma kuuluvate inimeste <u>süstemaatiline</u> diskrimineerimine.
4 - kriitiline sündmus väga raskete tagajärgedega	Põhiõiguste tõsised rikkumised Ükskõik, millise <u>mitteabsoluutse</u> ehk <u>reservatsiooniga</u> <u>põhiõiguse</u> <u>süstemaatiline</u> rikkumine.
3 - tõsine sündmus raskete tagajärgedega	Põhiõiguste olulised rikkumised Ükskõik, millise mitteabsoluutse ehk reservatsiooniga põhiõiguse rikkumine; mitut inimest puudutav, aga pole süstemaatiline.
2 - väike sündmus kergete tagajärgedega	Põhiõiguste rikkumised Ükskõik, millise mitteabsoluutse ehk reservatsiooniga põhiõiguse rikkumine, üksikud juhtumid.
1 - mõjuta sündmus, väheoluliste tagajärgedega	Põhiõiguste riived, rikkumine puudub ja riivet on võimalik leevendada erinevate meetmetega Põhiõiguste riive, mis ei ole rikkumine, tähendab olukorda, kus riik piirab (riivab) isiku põhiõigust, kuid teeb seda lubataval ja põhiseadusega kooskõlas oleval viisil.

Paar mõtet

- E-teenuste puhul on negatiivsed mõjud põhiõigustele ehk rikkumised pigem kui tasane erosioon, mitte alati „totaalne maavärin“.
- Ehk siis komisjoni skaalal pigem mitte „katastroofilised“ või „kriitilised“ sündmused, vaid „tõsine sündmus“, „väike sündmus“ või „mõjuta sündmus“.
- Riskianalüüs ei tohi olla „linnuke“, vaid peaks olema protsess.

